

DELO

Študijska knjižnica
Via Geppa 9
TRIESTE

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

Uresničiti ustavne in statutarne člene

Te dni so predstavniki KPI v parlamentu in deželnem svetu predložili interpelacije, ki zadevajo pravno ureditev položaja slovenske manjšine v Italiji. Najprej je sen. Vidali naslovil na ministrskega predsednika interpelacijo, s katero se urgira čimprej na Tržaškem ozemlju. Poslanci Bernetičeva, Franco in Lizzero, deželni svetovalci Šiškovič, Pellegrini, Bacicchi, Sema in Jarc pa so naslovili na ministrskega predsednika, oz. na predsednika deželne vlade interpelacijo, v katerih se ugotavlja potreba po pravni ureditvi neresenih vprašanj slovenske manjšine v Italiji, se poudarja vsebina 6. člena ustave, ki narekuje izdelavo «posebnih določil» za obrambo enakopravnosti slovenske manjšine, se ugotavljajo določila 3. člena posebnega statuta avtonomne dežele Furlanija-Juljska krajina in prepovedi, ki jih tako vlada kot ustavno sodišče postavljata avtonomni deželi v izvajanju istega člena. Zato poslanci, oz. deželni svetovalci zahtevajo od vlade, oz. posredovanje deželne pri osrednji vladi za izdajo pravnih določil, ki naj spravijo v življenje 3. člen posebnega statuta in naj dajo avtonomni deželi kompetence po vprašanih slovenske manjšine v okviru členov 4, 5, 6 in točke 3 člena 7 posebnega statuta.

Da si bomo na jasnem, o čem gre, naj omenimo, da interpelacija sen. Vidalija zahteva oživotvorenje vseh tistih točk Londonškega sporazuma, ki jih vlada do sedaj ni uveljavila. Interpelaciji Bernetičeve in drugih v poslanski zbornici in Šiškoviča in drugih v deželnem svetu zahtevata konkretizacijo 6. člena ustave in 3. člena posebnega statuta avtonomne dežele. Konkretizacija 3. člena posebnega statuta pa pomeni razširiti kompetenco dežele po vseh specifičnih slovenskih vprašanih, ki se tičejo členov 4 (deželni uradi in ustanove, pravni in ekonomski položaj uslužbencev, kmetijstvo in gozdno gospodarstvo, bonifike, zemljiška vprašanja in ureditve, dela za zemljiško in kmetijsko izboljšavo, živinoreja, gorsko gospodarstvo, lov in ribolov, jusarske pravice, zemljiške knjige, industrija in trgovina, obrtništvo, sejmi, ceste, vodovodi in javna dela deželnega in krajevnega značaja, turizem in turistična industrija, prevozi, urbanistika, slatine, kulturne, rekreativne, športne ustanove, muzeji, knjižnice), 5 (referendum o zakonih, deželni davki, nadzorstvo nad krajevnimi ustanovami in ozemeljska ureditev občin, javne skrbstvene in podporne ustanove, ureditev in prevzem javnih uslug deželne-

ga značaja, ureditev mestnih in kmetijskih hranilnic, ureditev gospodarskih ustanov za finansiranje gospodarskih dejavnosti dežele, ustanovitev in ureditev ustanov za preučevanje programov gospodarskega razvoja, rudniki in kamnolomi, razlastitve za javno korist, pomorske kabotažne proge, krajevna, mestna in vaška policija, izkoriščanje javnega vodovja, višje obrtniško in strokovno šolstvo, šolska podpora, higiena in zdravstvo, zadrugištvo, ljudsko stavbeništvo, toponomastika, gasilstvo, preventivna zaščita pred elementarnimi nadlogami), 6 (otroški vrtni, osnovno, srednje, klasično, znanstveno, učiteljsko, tehnično, umetniško šolstvo, delo, socialno skrbstvo, itd.), točke 3 člena 7 (ustanovitev novih občin ter spremembe v tej zvezi).

Kot je razvidno iz gornjega naštevanja, ima dežela veliko kompetence, ki jih veskakor omejujejo tudi vsedržavni zakoni, zlasti v zvezi s členi 5, 6 in 7. A vseeno v vseh navedenih kompetencah prihaja v poštev veliko vprašanj, ki se tičejo slovenske manjšine. Dogaja pa se, če kdor koli predlaga, da bi v deželne zakone prišle določbe specifičnega značaja v zvezi s konkretnimi vprašanji Slovencev, da se deželna vlada in večina sklicujeta na znano stališče osrednje vlade in ustavnega sodišča, ki pravita, da naša dežela nima nobene kompetence po vprašanih «jezikovnih manjšin», kot se izražajo uradni činitelji. To pa pomeni onemogočiti člen 6 ustave, ki go-

vori o «posebni določilih» za «etnične manjšine». Dejansko se torej nahajamo pred prepovedjo, ki jo je treba zaobiti. Zaobiti pa jo moremo na ta način, da se zahtevajo točna pravna določila, ki naj dajo deželi kompetence v mejah posebnega statuta. Za vsa ostala neresena vprašanja pa bo treba zahtevati od vlade druge zakone.

To je po našem pot, ki jo moramo obrati. Ne moremo več pričakovati, da večina, ki danes

(Nadaljevanje na zadnji strani)

Odstop dveh demokristjanov v znaku nacionalizma

Levi center v Trstu se ni lotil rešitve perečih problemov

Po poletnih počitnicah se je v petek spet sestel tržaški občinski svet.

Kljub težkim problemom, ki so tuji poletni težili gospodarstvo našega mesta, ni občinski odbor uvidel nujnosti, da bi se svet še sestel in vzel v pretres vprašanje naših ladjedelnic, krizo splošnih skladišč podjetja CRANE ORION, municipalizacije preostalih zasebnih avtobusnih podjetij.

Ta način dela je bil iz političnega vidika razumljiv, saj tare sedanji občinski odbor levega centra

V zadnji številki smo pisali o nekaterih goriških problemih in smo se spraševali, kakšne rešitve je našla nova večina levega centra. Istočasno smo nakazali, da so bili po istih problemih stranke levega centra v nesoglasju in smo predvidevali, da bo verjetno rešitev najdena na podlagi kompromisa, ki bo dejansko na liniji stališča KD. Bili smo preroki. Programska izjava, ki jo je župan Martina prebral na zadnji seji goriškega občinskega sveta v imenu strank koalicije, je celo še bolj nazadnjaška, kot smo predvidevali. Dovolj je, da omenimo, da ne bo niti municipalizacije mestnih prevozov in mreže za izterjevanje potrošniškega davka, čeprav smo zadnjič pisali, da je to nekako že odločeno. Za obe uslugi program predvideva le podaljšanje koncesije tako podjetju Ribi kot družbi INGIC.

Če pomislimo, da je PSDI decembra 1962 izzvala odborovo krizo in prešla v opozicijo prav zato ker KD ni hotela municipalizirati mreže za izterjevanje potrošniškega davka, postaja jasno, da je programska osnova levega centra zelo zaostala. Zahteve strank, ki so sestavili odbor skupno s KD, so bile popolnoma likvidirane.

Dejansko program ni nič drugega kot nova izdaja pretekle demokristjanske politike, tako da je lahko KD resnici na ljubo poudarila doslednost med sedanjo in

prejšnjo enobarvno občinsko upravo.

Najtežje pa se je zgodilo z regulacijskim načrtom, z industrijsko cono in z zakonom št. 167. Program sprejema regulacijski načrt sic et simpliciter, t. j. z urbanizacijo Standreža in s kolokacijo industrijske cone med Sovodnjami in Standrežem. Nevarnost za raznarodovanje obeh slovenskih področij je zelo jasna. Kako je to, da je odv. Sfiligoj, ki se je v preteklosti skupno z nami boril proti tem rešitvam, sprejel takšen program, ki je škodljiv za Slovence? On nosi v tej zvezi težko odgovornost, ki jo moramo poudariti. Prav tako je treba svariti pred nevarnim kompromisom v zvezi z zakonom št. 167, saj se predvideva zmanjšanje področja za vinkulirane površine, a ostaja ozemlje vedno isto. To pa pomeni, da bo vinkulacija še vedno težila na Standrež v veliko škodo vrtnarske dejavnosti.

Nekaj besed še v zvezi s slovensko manjšino. Program ni nič drugega kot splošna afirmacija dobre volje. Ne govori se niti o enem specifičnem problemu, niti o stališču uradnika na matičnem uradu v Gorici, ki še vedno ne dovoljuje, da bi slovenski starši nadedli svojim otrokom slovenska imena.

Torej, kje je vse tisto «novo», o katerem se govori v zvezi z levim centrom? Kakšen pozitiven rezultat je rodil pristop PSI in SDZ v levi center?

Šola pri Sv. Ivanu in „nova“ pokrajinska uprava

V soboto 23. oktobra t.l. je pokrajinska uprava svečano izročila šolskim oblastem novo poslopje, ki je bilo zgrajeno za Trgovsko akademijo, Znanstveni in klasični licej s slovenskim učnim jezikom. Za zgodovino je dobro opomniti, da je bilo poslopje zgrajeno potem, ko so komunistični pokrajinski svetovalci že v letih 1956 in 1957 večkrat intervenirali.

Vse je poteklo v redu na svečanosti, čeprav ne vemo, zakaj so se oblasti tolikokrat spomnile te šole in zakaj so organizirale toliko svečanosti. Če se ne motimo kar tri.

Govorili so predstavnik škofa (v italijanščini), predsednik pokrajine Savona (v italijanščini), šolski skrbnik Tavella (v italijanščini). Nato se je svečanost zaključila. Vsak bi bil pričakoval, da bo kdo spregovoril v slovenščini ker je šlo za slovensko šolo. A tega ni bilo.

Zato je tov. Jelka Gerbec predložila na seji pokrajinskega sveta vprašanje, v katerem je zahtevala pojasnila v zvezi s pomanjkanjem govora v slovenščini. Predsednik pokrajine Savona se je začudil (!) nad vprašanjem, češ da je bilo vse v mejah skromnosti in da ni vedel, da bi bil kdor koli pripravljen na govor v slovenščini. Tov. Gerbeca je na te besede odgovorila, da bi bile morale oblasti poskrbeti za govor v slovenščini, da so si dijaki ustvarili prav lep vtis o demokraciji, da je bilo to dejanje diskriminacijsko. Dejansko dr. Savona ni vedel, kaj odgovoriti in se je skušal priti. Vsekakor pa je dokazal popolno nerazumevanje po tem vprašanju, kar osvetljuje pravi značaj sedanje uprave levega centra, ki jo podpirajo tako PSI kot Slovenska skupnost. Če ni dr. Savona pomislil na govor v slo-

(Nadaljevanje na 4. strani)

vrsta problemov, katerih vir je v prvi vrsti močna reakcija desnice (od fašistov do sredinskega krila KD ki ji ne gre v račun najskoromnejši korak, ki naj bi v drugačni luči odprl problem odnosov med političnimi oblastmi in slovensko manjšino).

«Čeprav je bila vključitev Slovencev zgolj strumentalističnega značaja v težnji po izolaciji komunistov in ločitve Slovencev od KPI (saj «operacija Hreščak» ne vsebuje bistvenih točk ne politične volje za rešitev odprtih problemov slov. manjšine), je ta izzvala besno reakcijo protislovenskih šovinističnih krogov, katerih zastavonoša je bil spet tržaški nadškof Sancin ki je s članki in svojim delom kršil tudi določila konkordata, ki ne dovoljujejo katoliški cerkvi (oz. njenim predstavnikom) vmešavanje v politično dogajanje.» Tako je povedal vodja komunistične svetovavske skupine tov. Claudio Tonel, ki je v dolgem in izčrpnem govoru komentiral odstoj dveh krščanskodemokratskih odbornikov Colauttija in Romana, ki sta v odstavki jasno povedala, da odstojata iz nasprotovanja proti vključitvi Hreščaka v obč. odbor. To njihovo dejanje je želo priliznežno odobravanje vse desnice.

Tonel je v nadaljevanju svojega govora jasno povedal, da za komuniste govore dejstva in dejstva danes utemeljujejo ostro nasprotovanje politiki levega centra in sodelovanju socialističnih tovarišev s KD, ki je njen glavni cilj cepitev sil delavskega razreda.

Ožigosal je tudi dvoumno zadržanje socialističnih demokratov, ki so po svojem tisku dali vedeti, da zahtevajo razbitje enotnosti v ljudskih upravah v Miljah in Dolini. V tem smislu so sklenili, da bodo počakali kongres PSI, ki se je ravnokar zaključil in nato izvajali po-

sledice. Kaj si desno krilo tržaške socialne demokracije pričakuje od kongresa PSI? Na osnovi predkongresnih zborovanj zglada, da velja načelo, da se ohrani enotnost v občinskih odborih Milj, Doline, Zgonika. Ali socialdemokratom ne zadostuje Nabrežina?

Vse to je pa zanimivo, v kolikor dokazuje pravi protiljudski značaj politike levega centra: notranja polemika se namreč ne vodi o tem, kako naj se boljše vodi tržaška občina, kako naj se uspešneje brani bodočnost našega gospodarstva — temveč predvsem o tem, kako naj se čim tesneje in odločnejše pritiska na PSI za razbitje delavske enotnosti, za razbitje demokratskih, naprednih občinskih uprav, za politiko nekoristnega sodelovanja PSI s KD, ki je že v pokrajinskem svetu zašlo v krizo, katere izhod pa ne more biti komisarska uprava, temveč konec diskriminacij do KPI in iskanje nove večine z novim programom ali pa takojšnje nove volitve.

V to stvarnost se vključuje pokrajinski kongres PSI, za katerega ne moremo reči, da je zadovoljiv. Res je sicer, da se je velika večina tržaških socialistov izrekla za resolucijo pokrajinskega tajništva, ki v državnem merilu podpira izstop PSI iz vlade in prehod v opozicijo, v krajevnem merilu pa veljavost politike sodelovanja s KD. Res je tudi, da je na sekcijah kongresnih, velika večina zavrnila nennijska antikomunistična stališča Hreščaka in drugih. Res, je tudi da se je večina izrekla za ohranitev enotnosti s KP in PSIUP v obč. upravah, delavskih združenj, a istočasno je res, da smo bili ob zaključnem glasovanju priča, kako so nennijski pristaši glasovali skupno z večino, ki jo vodi pokrajinski tajnik Pittoni. Delega-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Mogočna partizanska manifestacija zbrala v Vidmu tisoče Garibaldincev

Pozdravni govor tov. Leskoška v imenu slovenskih borcev - Posl. Boldrini o nujnosti antifašistične enotnosti

V nedeljo je bila v Vidmu velika manifestacija ob 22. obletnici ustanovitve prvih garibaldinskih brigad. Manifestacijo je priredila KPI v sklopu proslav dvajsete obletnice zmage nad nacifašizmom in osvoboditve.

Sončni dan je pritegnil na manifestacijo veliko število ljudi, ki so napolnili trg 20. septembra. V Vidmu so se zbrali bivši borci garibaldinskih brigad vse dežele Furlanije-Julijske krajine ter številna zastopstva iz Benečije, Emilije, Lombardije, Ligurije kot tudi posamezni Garibaldinci iz drugih dežel Italije. Prisotni sta bili tudi delegaciji iz Slovenije (Franc Leskošek-Luka, predsednik Zveze borcev Slovenije, Tine Remškar, predsednik Republiškega zbora Slovenije, Jože Borštnar, bivši komandant IX. korpusa) in Avstrije.

Pred zborovanjem na trgu 20. septembra so se pripadniki garibaldinskih brigad in veliko število drugih manifestantov uvrstili v dolgo povorko, ki je preplavila glavne ulice Vidma. V povorki so udeleženci nosili številne transparente, na katerih so bila napisana gesla, ki so pozivala k borbi za mir, k solidarnosti z bojem vietnamskega ljudstva, k enotnosti antifašističnih sil, k spoštovanju ustave. Tržaški pripadniki garibaldinskih brigad pa so nosili po Vidmu tudi transparente v slovenščini, kar je bilo zelo umestno in pravilno ker uradne oblasti stalno pozabljajo na prisotnost slovenske manjšine.

Ko se je začel slavoslovni del manifestacije, je bil osrednji trg prepoln ljudi, katerih večina je nosila okrog vratu rdeče rute, ki so bile za časa vojne eden izmed razpoznavnih znakov Garibaldincev.

Manifestacijo na trgu je otvoril bivši komisar grupe garibaldinskih divizij v Furlaniji Lizzero-Andrea, ki je v svojem govoru pozdravil prisotne, se zahvalil slovenski in avstrijski delegaciji za prisotnost in omenil vse vidne komandante partizanskih enot, ki so bili prisotni ali so pisмено zagotovili svoj prisostanek na manifestaciji. Tov. Lizzero je poudaril zgodovinsko dejstvo obstoja garibaldinskih brigad v Furlaniji, kar je prišlo posebno do izraza v bojnem tovarištvu in sodelovanju s slovenskimi partizanskimi enotami.

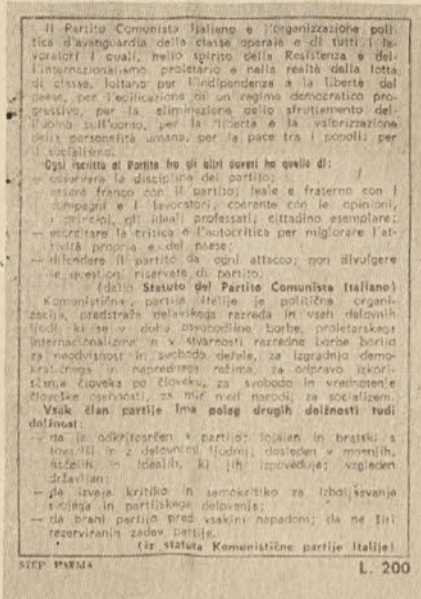
Za njim je spregovoril tov. Leskošek v imenu slovenske delegacije. V svojem pozdravu je omenil važnost garibaldinske manifestacije, orisal položaj Jugoslavije ob nacifašistični agresiji in vodilno vlogo KPJ v jugoslovanski ljudski revoluciji, poudaril tesno sodelovanje med KPI in KPJ, ki se je še bolj utrdilo in razvilo ob padcu fašizma in ob premirju med Italijo in zavezniki, omenil prispevek italijanskih partizanov v boju za osvoboditev Jugoslavije in prispevek jugoslovanskih ljudi, ki so se vključili v garibaldinske brigade v Italiji. Med drugim je tudi dejal, da je važno ob tej manifestaciji ugotoviti, kako je vzajemna neizprosna borba proti skupnemu sovražniku rodila bogate sadove tudi v povojnem sodelovanju in ustvarila pogoje ne samo za lepo sožitje med obmejnimi prebivalstvom, marveč tudi za gospodarsko in kulturno sodelovanje med narodi Italije in Jugoslavije. Na koncu svojega pozdrava je Leskošek poz-

val k enotnim naporom za zmago načel miroljubne koeksistence.

Manifestacijo je pozdravil tudi predsednik koroškega komiteja KPA Nischelwitzer ki se je predvsem dotaknil vprašanja terorističnih dejanj in graškega procesa, kjer so bili avstrijski teroristi oproščeni vsake krivde, in pri tem poudaril, da se nerešena vprašanja ne morejo rešiti z dinamitom.

Glavni govornik posl. Boldrini, nosilec zlate kolajne za partizanstem naprave za bolnico, je pozval na enotnost vseh antifašističnih in demokratičnih sil za rešitev tistih odprtih vprašanj, ki so rakrana sedanje italijanske družbe. Ker se je vrnil nekaj dni prej iz Vietnama, kjer je v imenu KPI izročil vietnamskim oblastem naprave za bolnico, je pozval na boj proti agresiji, ostro obsodil zadržanje sedanje vlade, ki stoji na stališčih Washingtona, in izrek solidarnost vietnamskemu ljudstvu, ki se že 20 let bori za svojo svobodo in neodvisnost.

Pred govorom Boldrinija so bile izročene kolajne in diplome grupi garibaldinskih divizij «Friuli», vsem trem članom slovenske delegacije in še slovenskim partizanskim voditeljem Vidi Tomšičevi, Lidiji Sentjurčevi, Viktorju Avblju, Borisu Kraigherju, Albertu Jakopiču, Francu Černogelju in Rudiju Kodriču. Kolajne in diplome so prejeli tudi trije avstrijski antifašisti.

Pismo vodstva KPI ob včlanjevanju za 1966

Objavljamo pismo, ki ga je vodstvo KPI poslalo članstvu ob začetku kampanje za včlanjevanje.

Dragi tovariši! 1965 je bilo leto težkih bojev za široke ljudske množice, podvržene dvojni ofenzivi: ofenzivi gospodarjev proti delavskim mezdam, zaposlenosti, proti svetu dela in splošno, da bi delavcem naprtili težo gospodarske krize; in ofenzivi Morove vlade in vodstva KD za likvidacijo preosnov, ki jih je obljubil levi center, za zostritev razkola v ljudskem gibanju, ustalitev režima, ki je po godu veliki buržoaziji.

Ta dvojna ofenziva ni uspela. Mi komunisti s silo, ki temelji na dveh milijonih članov, na vsakem posameznem tovarišu, kot si ti, in v soglasju osmih milijonov delovnih ljudi, smo visoko dvignili zastavo ljudske opozicije in pustili odprto alternativo. Delodajalski načrt mora računati z zahtevami delavstva in kmetov, degeneracija levega centra pa odpira oči delu socialističnih in katoliških sil. A spopad ni končan, nasprotno, zastruje se: mirovanje je nedopustno, in če ne bomo uspeli z novo enotnostjo levice in novo večino proti tistim, ki pridigajo socialdemokratsko izdajstvo, če ne bomo mogli vsiliti globoke družbene in gospodarske spremembe proti lažnemu napredku, osnovanemu na izkoriščanju dela, bo demokracija sama podvržena hudim udarcem.

Izid tega spopada je v veliki meri odvisen od naše partije, od njene številčne okrepitve, njenega kakovostnega razvoja. Ne sme nam zadostovati splošna propagandistična akcija, potrebna nam je borbena moč, ki more kljubovati nasprotniku na vseh področjih, začeni v tovarnah in delovnih mestih. Hočemo vedno širšo vrsto zavodnih delavcev, borcev za socialnem, ljudi, ki so zmogni aktivne povezave z ljudskimi množicami in njihovega usmerjanja. Hočemo gibanje, ki naj privleče še druge obotavljajoče se sile.

Uspeh ali neuspeh je odvisen od hotenja vsakega izmed nas, odvisi od tebe nič manj kakor od kate-regakoli drugega tovariša, odvisi od zmognosti vsakega pri ohranjanju in utrjevanju masovnega značaja partije in njene borbene sile: ne samo s ponovno vključitvijo vsakega člana, temveč tudi z večjim angažiranjem vsakega, z obogatitvijo naših vrst z novimi energijami novih tovarišev; z oživitvijo naših vrst z novimi energijami novih tovarišev; z oživitvijo naših sekcij kot odskočnih desk političnih pobud in središč demokracije; z graditvijo naše organizacije tam, kjer manjka.

Ponovno sprejeti izkaznico brez pasivnega čakanja, vpisati druge, delati tudi v podrobnostih v tem smislu ni birokratska naloga: to je bistvo našega napredka, če tembolj letos, ko se kampanja včlanjevanja in «teden mobilizacije», ki jo odpirja, vsklajujeta s pripravo na XI. kongres in z razpravo, ki zajema vse stranke italijanske levice in jih angažira v odločilnih izbirah.

Ne odlašaj! Med «tednom včlanjevanja», ki gre od 31. oktobra do 7. novembra, pojdi naravnost na sedež sekcije in dvigni izkaznico za leto 1966!

Računamo nate, na vsakega našega člana, da nam uspeh ne bo manjkal.

Revolucionarna stranka hodi z nogami svojih članov, govori z glasom svojih udov, raste po njihovem delu. Je v proletarski partiji, v kateri dealec, kmet, intelektuallec prenehajo biti zgolj predmet tujih sklepov, osamljene žrtve proizvodnega mehanizma in gospodarskega izkoriščanja, ker poudarja svojo svobodo, svoje ustvarjalno hotenje, miselno samostojnost in politično enotnost svojega razreda in delovnega sveta. Utrjevanje partije je torej osnovni predpogoj zmage nad oblastiteljnimi in reakcionarnim načrtom buržoazije, likvidacije socialdemokratske korupcije s katero bi se hotelo ošibiti, deliti in podvreči delavsko gibanje.

Na delo, torej, z zavestjo, da je od nas odvisno, če bo naša partija in z njo vsa italijanska levica našla zagon, ki je potreben za zmago v spopadu, ki se danes bije!

CENTRALNI KOMITEJ
KOMUNISTIČNE PARTIJE
ITALIJE

Vprašanje, ki ga morajo rešiti osrednje in deželne oblasti

Slovenska manjšina nujno potrebuje strokovni zavod

Pred kratkim sta deželna svetovalca prof. Sema in dr. Šiškoč naslovila na odbornika za šolstvo prof. Vicarija vprašanje, v katerem predložujeta potrebo po ustanovitvi strokovne šole s slovenskim učnim jezikom in vprašujeta, kaj misli dežela ukreniti za odpravo te težke vrzeli v slovenskem šolstvu v Italiji. Svetovalca sta zaprosila, naj jima odbornik za šolstvo pisмено odgovori. Do trenutka, ko je naš list šel v tisk, prof. Vicario še ni odgovoril na vprašanje svetovalcev. Vendar je umestno, da se v tej zvezi nekaj pove.

Ze v razpravah v zvezi z odobritvijo zakona za gradnjo šolskih poslopj in zakona za strokovno izobrazbo je komunistična skupina v deželnem svetu uspela dobiti zagotovilo, da bo deželna vlada pristopila z določenim zneskom h gradnji poslopja strokovnega ali tehničnega zavoda s slovenskim učnim jezikom, ko bo ustanovljen. Po drugi strani je bila sprejeta tudi resolucija, s katero se deželna vlada obvezuje, da bo poskrbela za strokovne tečaje v slovenščini v okviru tistih ustanov, ki se sedaj bavijo na ozemlju dežele s strokovnim izobraževanjem.

To so brez dvoma zelo pozitivni rezultati, ki so jih komunisti dosegli brez večjega hrupa v korist slovenskega šolstva in slovenskega strokovnega izobraževanja.

Toda vse to ni dovolj. Z enotno slovensko šolo se postavlja zelo resno vprašanje strokovnega šolstva za slovensko manjšino. Medtem ko imajo italijanski otroci

svoje specializirane strokovne šole, ki jih lahko po mili volji izbirajo, slovenski mladeniči nimajo te možnosti. Ali morajo vstopiti v italijanske šole, kar pomeni, da se kršita ustavni načeli o enakopravnosti in o prosti izbiri, ali pa mo-

O industrijski coni na Krasu

Pred časom sta deželna svetovalca KPI prof. Sema in dr. Šiškoč naslovila na deželnega odbornika za industrijo in trgovino odv. Marpillera vprašanje, v katerem sta prosila za pojasnila v zvezi v govorici o razširitvi tržaške industrijske cone na večji predel tržaškega Krasa.

Dne 26. oktobra t.l. je odv. Marpillero odgovoril na vprašanje. Povzemamo glavne misli odgovora. 10. avgusta t.l. je gen. komisariat pri deželi obvestil odborništvo, da je ustanova za tržaško industrijsko pristanišče sklenila na svoji seji z dne 15. julija t.l. zahtevati razširitev sedanjega industrijskega področja z novimi zemljišči in ustanovitev nove industrijske cone za malo in srednje industrijo na Krasu. Odborništvo, ko je prejelo zaskrbljeno vprašanje gornjih svetovalcev, je zahtevalo informacije o zadevi. Iz prejetih informacij se je zvedelo, da tržaška pokrajina ne ve nič o kraški industrijski coni, ker je ni nihče vprašal za mne-

(Nadaljevanje na 4. strani)

rajo posečati enotno šolo in so potem primorani posečati samo tiste slovenske višje šole, ki obstajajo (trgovsko akademijo, klasični in znanstveni licej), ali pa že zopet izbrati višje strokovne in tehnične šole z italijanskim učnim jezikom.

Zato je nujno potrebno, da se vsaj delno izpolni vrzel, ki je nastala z ustanovitvijo enotne nižje srednje šole in z ukinitvijo nižjih strokovnih šol. Ta vrzel bi se lahko izpolnila z ustanovitvijo strokovnega zavoda za industrijo in obrtništvo s slovenskim učnim jezikom. Po našem mnenju bi moral ta zavod predvideti triletne in dveletne tečaje za mehanično, električno in lesno industrijo, žensko strokovno šolo, hotelirsko strokovno šolo. Zavod bi lahko imel tudi svoje podružnice tam, kjer so do sedaj obstajale nižje strokovne šole.

Zavod bi bil življenjsko važen za usposabljanje slovenske mladine in mladinske delovne sile in je nujno potreben, če hočemo uresničiti ustavne člene o enakopravnosti državljanov.

Prepričani pa smo, da bi bila ustanovitev takšnega zavoda le delna zadostitev potreb slovenske mladine. Mislimi bi bilo namreč treba tudi na višji strokovni in tehnični zavod ki bi usposabljal mladi srednji tehnični kader slovenske narodnosti, ki v dvajsetih letih po osvoboditvi še ni našel takšne šole, ki bi odgovarjala potrebi časa, saj je vsem znano, kako so potrebni prav tehnični kadri za vso družbo.

„HTS dr. Zejnilagić“ zdravilo proti raku?

Nekaj pred desetimi leti, ko se je sarajevski kemik in stomatolog dr. Fahrudin Zejnilagić v svojem laboratoriju dneve in dneve sklanjal nad epruvetami, napolnjenimi s krvjo bolnikov, so njegovi kolegi zmajevali z glavami, saj so imeli njegovo početje le za navadni konjček, ki mu pač ne gre prisojati kdove kakšnega pomena. Zdaj pa bo bržda Zejnilagićevo življenjsko delo le rodilo plodove.

Ze pred šestimi ali sedmimi leti je javnost zvedela za do takrat v skrivnost odeto delo sarajevskega profesorja. Govorili so, da je odkril novo in zelo zanimivo metodo za zgodnjo diagnozo raka, in sicer analizo krvnega seruma bolnikov.

Nedavno je nevropsihiater bolnišnice za duševno bolne dr. Abdulah Jencigarić izjavil novinarki sarajevskega časopisa «Oslobodjenje», da je svojčas, ko se je dr. Zejnilagić ukvarjal z golj z metodo zgodnjega diagnosticiranja raka, letemu izročil deset epruvet s krvjo ljudi, ki so jih mučile najrazličnejše bolezni. V dveh epruvetah pa je bil krvni serum rakovih bolnikov.

Ko je odkril metodo zgodnjega diagnosticiranja raka, je ta sarajevski kemik in stomatolog, čeprav njegove metode niso dokončno priznali, začel iskati zdravilo proti raku. Ko je raziskoval tumorozne celice, je opazil, da se bistveno razlikujejo od zdravih, tako po razmerju med beljakovinami kot po svoji električni energiji. Dr. Zejnilagić je na podlagi te ugotovitve odkril tudi substanco, ki lahko spremeni razmerje med beljakovinami in električno energijo v tumoroznih celicah. To substanco je imenoval HTS. Zdaj je bilo treba dokazati, da ta substanca zares antitumorozno deluje. Za takšen dokaz pa dr. Zejnilagić ni imel na voljo bolnikov. Zato je kapsule s substanco HTS preizkusil na sebi in na članih svoje družine.

Prvo veliko potrdilo o vrednosti zdravila je dr. Zejnilagić dobil pred tremi leti. Dr. Zlata Babić, profesorica na srednji medicinski šoli v Sarajevu, je obbolela za rakom na prsih. Ko je Babićeva izvedela, da ima dr. Zejnilagić zdravilo, o katerem je prepričan, da uničuje maligne celice je sklenila, da bo zdravilo uživala. Povedati je treba, da je bila to šele prva varianta HTS, ki jo je dr. Zejnilagić pozneje nekoliko izboljšal.

Babićeva je povedala, da se ji je tu pa tam zdelo, da bo po zaužitju kapsul omedlela. Vendar pa je bila želja po življenju večja, zato je vedela, da mora vztrajati. Čez teden dni se je metastaza velika kot pest, zmanjšala v tumor, ki ni bil večji od češnjeve košičice, kmalu pa je tumor docela izginil.

Tudi šef dermatovenerološke klinike medicinske fakultete v Sarajevu prof. dr. Flegler je preizkusil HTS na treh bolnikih in ugotovil, da so se jim metastaze zmanjšale.

Mlajši zdravniki so sprejeli HTS, starejši pa so bili skeptični. Dr. Zejnilagić je kmalu dobil prva zdravniška poročila. Neki oboleli deček, ki so ga v Beogradu zdravili zaradi levkemije, je imel pred uživanjem HTS naslednji laboratorijski izvid: eritocitov 3 milijone levkocitov 512.000! Hemoglobine 30 odst. Osem dni po uživanju HTS pa so nastale bistvene spremembe: Eritocitov je 3.050.000 levkocitov 110.000! Hemoglobina pa je 40 odst.

To pa je le eden izmed številnih izvidov, ki jih je dobil dr. Zejnilagić. Znani svetovni kancerologi so mu poslali pisma v katerih so ga hkrati in mu poročali o prvih rezultatih. V vseh primerih je HTS

učinkoval. Bolniki, ki so jemali ta preparat, so se takoj počutili bolje, dobili so tek, prebava se jim je uredila.

Ceprav je časopis «Oslobodjenje» priobčil mnenja zdravnikov, je zdravniško društvo Bosne in Hercegovine v svoji uradni izjavi izrazilo odkrito skepso glede preparata HTS.

Takrat pa so se oglasili tudi nekateri mlajši sarajevski zdravniki. Direktor zdravstvenega doma v Vogodišu pri Sarajevu, dr. Trifko Guzina, je uredništvu «Oslobodjenje» izjavil, da je bolnici, ki je imela raka na pljučih in katere desno pljučno krilo je bilo paralizirano zaradi tumorja, težkega 10 dkg, dal HTS v terminalnem stanju. Bolnica ni mogla jesti, težko je dihala, ni se mogla gibati. Po sedmih dnevih zdravljenja s HTS je bolnica lahko vstala, začela je jesti, pa tudi dušilo je ni več tako zelo.

Pred kratkim je dr. Zejnilagić v zapečateni kuverti izročil formulo HTS zvezni upravi za farmacevtsko službo in medicinsko oskrbo v Beogradu. Prav tako je patentiral svoj izum za pridobivanje HTS. Novi preparat se bo uradno imenoval «HTS dr. Zejnilagić».

Spomin na Gortana in na njegovo junaštvo

17. oktobra 1928 je fašistično posebno sodišče izreklo svojo prvo smrtno obsodbo proti članu KPI Micheleju della Maggiora iz bližine Pistoie. Točno eno leto pozneje je fašistični vod v bližini Pule izvršil smrtno obsodbo nad Vladimирjem Gortanom. Gortana je prejšnji dan obsodilo na smrt isto Posebno sodišče, ki mu je predsedoval fašist Cristini. Z ustrelitvijo Della Maggiora in Gortana se je začela vrsta smrtnih obsodb, ki jih je za časa fašizma izreklo Posebno sodišče. Od svojega nastanka do julija 1943 je fašistično sodišče izreklo 42 smrtnih obsodb proti antifašistom, 31 obsodb je bilo izvršenih. Od celokupnega števila je bilo obsojenih na smrt 22 antifašistov in komunistov slovenske in hrvaške narodnosti.

Vladimir Gortan je bil hrvatske narodnosti, kot so bili Hrvatje soobtoženci: Viktor Bačac, Dušan Ladovac, Alojz Ladovac in drugi Gortanov soimenjak. Vsi ti so bili obsojeni na 30 let ječe. Proces je trajal le malo ur, sodna dvorana je bila dobesedno obkoljena od obojencev. Pula, kamor se je za to priliko preselilo Posebno sodišče, je bila v obsednem stanju tako, kot se je dogodilo pozneje v Trstu za časa drugih procesov proti slovenskim antifašistom in komunistom.

Zakaj so bili Gortan in njegovi tovariši obsojeni? Zato, ker so se hoteli upreti fašističnemu nasilju, ki je že toliko let preplavljalo Istro. Marca 1929, ko je Mussolini hotel svoj plebiscit so fašisti hoteli dokazati, da se tudi prebivalstvo Istre strinja s fašistično diktaturo in zato so hoteli z nasiljem prisiliti prav posebno Hrvate, da pozitivno odgovorijo na plebiscit. Gortan in tovariši so hoteli uprizoriti manifestacijo, ki naj bi dokazala obstoj odpora proti fašizmu in zato so ob koloni prebivalcev, ki so jo fašisti nasilno organizirali, da bi šla na voliče, ustrelili nekajkrat v zrak. Zaradi reagiranja fašistov je en volivec ostal

Naši kraji

Vrh - njegova davna in polpretekla zgodovina

Pristna kraška vasica, obdana z borovimi in hrastovimi gozdiči. Leži tik pod vrhom kraškega grebena, ki se na zapadu polagoma spušča preko Martinščine do Zdravščine, kjer se sreča s Furlansko nižino. S severne strani se z Debele Griže, kjer je skromen muzej iz prve svetovne vojne, razprostira pod nami furlanska nižina, skozi katero se vije bistra Soča. Jugozapadno pa preide preko Poljan v obširno doberdobsko planoto. V jesenskem času, ko se grmičevje reja, razraslo med grmi hrasta in gabra, pobarva v rujno barvo, dobi ta pusta kraška gmajna čudovit ton. Ob divjanju burje nas to okolje spominja na lepoto in skrivnost kraške gmajne, ki jo je Kosovel tako doživeto in pristno znal prikazati v neštetihih pesmih.

Vasica Vrh šteje kakih 60 hiš, ki so strnjene v mala naselja: Doljni in Gornji Vrh, Devetaki, Cotiči in Črnci. Slednja naselja so dobila ime po priimkih Devetak, Cotič in Črnci. O nastanku vasi se točno ne ve. Verjetno je nastala

ob začetku prihoda starih Slovanov v naše kraje.

Ustno izročilo o življenju domačinov pa sega v Napoleonovo dobo. O tem nam je nekaj povedala 72-letna domačinka Tereza Devetak: «Vas Vrh je v tej dobi spadala pod devinske grofe, saj je bila zvana kot devinska fara. Tudi zemlja je bila last grofov. Zgovorna ženica se še spominja starejših poglavarjev družin, ki so še v prejšnjem stoletju odkupovali posesti.

Ko so francoski vojaki takrat ropali po naših krajih, je devinski grof pripeljal na Vrh dve lepi kobilici kateri so potem skrili v hlev pri Štefanatovih ter jih pošteno krmili, da ne bi z rezgetanjem pritegnili pozornost Napoleonovih vojakov. Se sedaj so žive zgodbe o takratnih vrhovskih fantih, ki so se morali skrivati, da jih niso polovili in jih poslali k vojakom, kjer so ostali po cela desetletja. Niti ženske niso bile varne pred francosko vojsko. Sam občinski svetovec, ki je stanoval pri Paunovih, je moral skrivati ženo pod plavnik, ko je odhajal z doma, da bi mu je ne ugrabili francoski vojaki.

Prebivavci so se takrat bavili s pastirstvom. Ko so slutili, da jih bodo obiskali Francozi, so zvečer obesili ovcam svetilke ter jih v čredi gnali proti Gabrjam, tako da je v noči z gledalo, kot da bi se pomikala četa oboroženih mož. Ko so se malo oddaljili od vasi, so svetilke ugasili ter čredo pripeljali spet v vas. Operacija se je večkrat ponovila v isti noči, da so vojakom dali vtis, da se zbira večje krdele oboroženih mož.

Ustno izročilo pravi tudi, da so na pokopališču, ki je bilo okrog cerkve, dobili človeško lobanjo, ki je imela zraščene čeljusti, z eno samo malo odprtino namesto ust. Bajje je živel pastir, ki se je preživljal samo s tem, da je sesal ovce.

Ena izmed prvih hiš je bila takozvana «občinska hiša», last ribičev, ki so nosili ribe iz Tržiča v Gorico čez Vrh, ker še ni bilo ceste, ki pelje skozi Dol. V začetku je bila to samo baraka, ki je služila ribičem za počitek. Pozneje pa so jo spremenili v gostilno. Druge hiše so bile pri Paunovih in Kunčinih. Ko so tu kopali vodnjake, so pod zemljo dobili ostanke kamnitih hiš z ognjiščem, verjetno bivališča prvih pastirjev. Med najstarejše stavbe spadata tudi cerkev, ki je bila sezidana okrog leta 1888 ter malo pozneje osnovna šola. Poprej so morali šolarji v Gabrje.

Pred prvo svetovno vojno je bilo življenje zelo trdo. Tudi tu so kot na Poljanah rili kamenje. Pri tem so bila zaposlena tudi dekleta, ki so kamenje nosila na glavi iz kmmoloma. Nekatera so nosila mleko v Gorico, druga pa (teh je bilo sicer manj) so delala v neki tovarni v Zdravščini. Poleg živinoreje so domačini gojili sviloprejkjo, saj so bile vse doline nasajene z murvo. V začetku tega stoletja so si nekateri kupili rodovitnejše njive v Laškem. Če je bil tu pridelek gotov, je bilo to združeno z velikimi naporji, saj so z volovsko vprego rabili do njiv 3-4 ure in so navadno odpotovali že ob eni polnoči. Kljub trdemu delu pa so takrat vaški fantje poskrbeli tudi za zabavo. Ob pustnem času in drugih vaških praznikih so v skednju pri Gorjanovih, ki je imel kamnita tla in je drugače služil za mlatenje žita priredili ples. Zadostoval je harmonika in že se je zbrala vsa mladina iz vasi in okolice.»

Sedaj so Vrhovci pretežno delavci. Nekateri delajo v tržiški ladjedelnici ter tovarni Solvay, mlajši pa so zaposleni pretežno v stavbeništvu. V zadnjih letih sta tu nastali dve obrtniški podjetji v tej stroki. Rodovitno zemljo v «Laškem» so dali v najem, kraške doline pa obdelujejo starejši možje in ženske. Izključno s kmetijo se bavi le še nekaj družin.

V povojnih letih se je z Vrha izselilo kakih 20 družin v bližnje furlanske vasi in Gorico, medtem ko so v vasi nastale samo tri nove hiše. Vsakdo je namreč rad čim bliže delovnega mesta. Domačini si danes precej prizadevajo za vzgojo lastnih otrok. Dva sta opravila učiteljske, medtem ko štirje obiskujejo tržaško univerzo, kar je precej z ozirom na maloštevilnost prebivalstva.

Zanimajo se tudi za probleme vasi in občine. Potrebna bi bila preureditev šole, saj je stavba stara že več kot pol stoletja. Prav tako bi bilo nujno zgraditi otroški vrtec, saj je sedaj otrok dovolj, da bi ga lahko obiskovali. Okrepitev javne razsvetljave, ki jo je sovođenska občina napeljala pred desetimi leti, asfaltiranje vaških cest ter onih, ki jih povezujejo s Tržičem in Gorico, napeljava javnega telefona, da jim ne bi bilo treba ob nujnih primerih naravnost v Gorico ali Tržič. Vedo, da se je sovođenska občinska uprava že precej zavzemala in si še prizadeva pri pristojnih oblasteh za čimprejšnjo rešitev vseh teh vprašanj, toda mnenja so, da se birokratski uradi, ko gre za slovenske vasi in občine, na vse poživljajo. To utemeljujejo s tem, da edine pokrajinske ceste na Goriškem, ki še niso asfaltirane, so speljane skozi slovenske vasi in občine.

Slovensko gledališče v Trstu

jubilejna sezona 1965-66

OTVORITVENA PREDSTAVA

IVAN CANKAR

HLAPCI

Režija: BRANKO GOMBAČ Scena in kostumi: Avgust Lavrenčič

PREMIERA:

V četrtek, 28. oktobra ob 21. uri (premijski abonma)

PONOVITVE:

V soboto, 30. oktobra ob 21. uri (abonma prva ponovitev)

V nedeljo, 31. oktobra ob 16. uri (abonma nedeljski popoldanski)

V sredo, 3. novembra ob 20. uri (študentski abonma)

V četrtek, 4. novembra ob 21. uri (invalidski abonma)

V petek, 5. novembra ob 21. uri (sindikalni abonma)

V soboto, 6. novembra ob 21. uri (abonma za okolico)

V nedeljo, 7. novembra ob 16. uri

Osebe: Župnik - Jožko Lukeš; Nadučitelj - Stane Raztresen; Jerman, učitelj - Stane Starešinič; Komar, učitelj - Edvard Martiuzzi; Hvastja, učitelj - Silvij Kopal; Lojzka, učiteljica - Lidija Kozlovičeva; Geni, učiteljica - Zlata Rodoškova; Minka, učiteljica - Angelca Caharija; Zdravnik - Rado Nakrst; Poštar - Rinald Vremec; Župan - Alojz Milič; Anka, županova hči - Miranda Caharija; Jermanova mati - Leli Nakrstova; Kalandar, kovač - Danilo Turk; Kalandrova žena - Justina Vugova; Pisek, pijanec - Adrijan Rustja; Nace, kmet - Pavel Bajc; Kmetica - Mira Sardočeva; Krčmar - Dušan Jazbec; I. delavec - Edvard Žerjal; I. kmečki fant - Pavel Štrajn.

V vlogah kmetice nastopajo: Marija Mijot, Draga Pahor, Olga Sonc, Nora Jankovič, Olga Roncelj, Ina Piščanc, Jadranka Grgič.

V vlogah kmetov in delavcev nastopajo: Karlo Rogelja, Mario Barut, Anton Požar, Enio Reinhardt, Jože Sedmak, Josip Sušteršič, Demetrij Cej, Vid Pegan, Sergij Brus, Boris Gombač, Aleksander Pertot, Ludvik Zajc.

Rezervacija vstopnic za vse predstave na tel. 734-265 vsak dan od 11. do 14. ure. Prodaja vstopnic eno uro pred pričetkom predstav pri blagajni Kulturnega doma. Prosimo cenj. občinstvo, da dvigne rezervirane vstopnice vsaj petnajst minut pred pričetkom predstav.

